

Основи стійкого розвитку

Посібник для перепідготовки фахівців



УДК 330.34.01(07)
ББК 65.011я7
О-75

Рецензенти:

О.О. Веклич, д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу економічної політики та прогнозування промислового потенціалу Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАНУ», Київ;
Л.В. Дейнеко, д.е.н., професор, завідувач відділу Проблем розвитку і розміщення харчової та переробної промисловості Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України;
І.М. Потравний, д.е.н., професор кафедри екології Російської економічної академії, Москва.

Викладені погляди належать авторам цієї праці і не можуть ні за яких обставин вважатися такими, що виражають офіційну точку зору Міністерства у справах охорони довкілля, харчових продуктів і сільського господарства Великобританії та Британської Ради

Гриф надано Міністерством освіти і науки України.
Лист № 14/18.2-1183 від 26.05.05.

О-75 **Основи стійкого розвитку: Посібник для перепідготовки фахівців /**
За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 325 с.

ISBN 966-680-250-3

У посібнику висвітлюються основні поняття щодо сутності процесів розвитку систем, природничо-наукові та соціально-економічні передумови їх прогресивного розвитку, а також напрямки трансформацій природних і суспільних систем.

Основною метою навчального посібника є формування знань, навичок і світогляду, необхідних для прийняття рішень у різних сферах професійної діяльності згідно з принципами стійкого розвитку. Навчальний посібник містить практичні завдання, тести, проблемні ситуації та рольові ігри, які дозволять більш уважено підходити до вирішення проблем соціально-економічного розвитку.

Посібник може бути корисним викладачам і аспірантам вищих навчальних закладів, працівникам наукових установ і фахівцям підприємств.

ББК 65.011я7

785317

© Мельник Л.Г., Карінцева О.І., Шевченко С.М., Шапочка М.К., Бун Е., Хенс Л., Перелет Р.О. та ін., 2006

© ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2006

ISBN 966-680-250-3

ЗМІСТ

Предмет і завдання курсу	7
--------------------------------	---

Частина I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Розділ 1.1. Фундаментальні основи розвитку і стійкості систем	12
1.1.1. Цілісна картина взаємодії механізмів розвитку систем	12
1.1.2. Механізми зворотного зв'язку як основа забезпечення стійкості існуючих систем	16
1.1.3. Зміст механізмів негативного зворотного зв'язку	18
1.1.4. Зміст механізмів позитивного зворотного зв'язку	26
Розділ 1.2. Фактори і механізми змінюваності систем	29
1.2.1. Фактори змінюваності	29
1.2.2. Поняття про трансформаційні механізми	35
1.2.3. Особливості біфуркаційних механізмів	38
1.2.4. Пам'ять у процесах трансформації і розвитку систем	40
Розділ 1.3. Закономірності екосистемного регулювання	48
1.3.1. Закономірності системи «організм – середовище»	48
1.3.2. Закономірності структурування та функціонування екосистем	53
1.3.3. Динаміка або зміни екосистем – сукцесії	59
1.3.4. Закономірності еволюції екосистем	62
Розділ 1.4. Закономірності взаємодії суспільства і природи	65
1.4.1. Загальносистемні закономірності взаємовідносин людей і природи	65
1.4.2. Закономірності розвитку системи «людина – природа»	65
1.4.3. Закономірності соціальної екології	69
1.4.4. Закономірності природокористування	75
1.4.5. Закономірності охорони природи	80
Розділ 1.5. Поняття і проблеми стійкого розвитку	88
1.5.1. Зміст поняття стійкого розвитку	88
1.5.2. Цілі, завдання і проблеми стійкого розвитку	90
1.5.3. Розв'язання проблем стійкого розвитку	94
Розділ 1.6. Забезпечення стійкого розвитку в просторі і часі	102
1.6.1. П'ять визначальних умов прогресивного розвитку соціально-економічних систем	102

1.6.2. Забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку в просторі	104
1.6.3. Забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку в часі	108

Розділ 1.7. Забезпечення стійкості соціально-економічних систем	112
1.7.1. Принципи «вічного колодязя», або Забезпечення екологічної стійкості	112
1.7.2. Цілі і завдання формування моніторингу стійкого розвитку	121
1.7.3. Екологічний моніторинг, його сутність і види	125
1.7.4. Застосування екологічних індикаторів при проведенні моніторингу	130
1.7.5. Соціально-економічний моніторинг	133

Розділ 1.8. Стратегія і тактика екологізації економіки	137
1.8.1. Принципи екологічних цілей	137
1.8.2. Механізми екологізації національної економіки	140
1.8.3. Стратегія і тактика впливу на об'єкти і суб'єктів екологізації	146
1.8.4. Стратегії впливу на сфери господарювання	153

Розділ 1.9. Мотивація реалізації стійкого соціально-економічного розвитку	161
1.9.1. Принципи екологічної мотивації, або «Хотіти, щоб уміти» ...	161
1.9.2. Економічний механізм природокористування та екологізації економіки	164
1.9.3. Еколого-економічні інструменти	167

Частина II

ПРАКТИКУМ

<i>Розділ 2.1. Фундаментальні основи розвитку і стійкості систем ...</i>	<i>172</i>
<i>Розділ 2.2. Фактори і механізми змінюваності систем</i>	<i>186</i>
<i>Розділ 2.3. Закономірності екосистемного регулювання</i>	<i>201</i>
<i>Розділ 2.4. Закономірності взаємодії суспільства і природи</i>	<i>215</i>
<i>Розділ 2.5. Поняття і проблеми стійкого розвитку</i>	<i>227</i>
<i>Розділ 2.6. Забезпечення стійкого розвитку в просторі і часі</i>	<i>251</i>
<i>Розділ 2.7. Забезпечення стійкості соціально-економічних систем</i>	<i>269</i>
<i>Розділ 2.8. Стратегія і тактика екологізації економіки</i>	<i>277</i>
<i>Розділ 2.9. Мотивація реалізації стійкого соціально-економічного розвитку</i>	<i>294</i>
Література	314
Інформаційні джерела та посилання на інформацію з питань стійкого розвитку	317
Table of Contents	324